

Jana Arbeiter, Milan Brglez

Prednostni vrstni red:  
sredstvo pozicioniranja ali  
(ne)uporabna simbolika?

Ljubljana, 2017

Jana Arbeiter, Milan Brglez

## **PREDNOSTNI VRSTNI RED: SREDSTVO POZICIONIRANJA ALI (NE)UPORABNA SIMBOLIKA?**

Izdajatelj in založnik: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV  
Za založbo: Hermina Krajnc

Copyright © FDV, 2017

Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.  
Vse pravice pridržane.

Recenzenta: dr. Milan Jazbec, dr. Tanja Žigon  
Jezikovni pregled: dr. Damjan Popič

Naslovnica: Nina Šturm  
Prelom: MatejaL  
Tisk: Cicero d. o. o.  
Knjiga se tiska kot sprotni tisk.

Ljubljana, 2017

Izid knjige je podprla Javna agencija za raziskovanje Republike Slovenije.

---

CIP - Kataložni zapis o publikaciji  
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

341.75  
327

ARBEITER, Jana, 1990-

Prednostni vrstni red: sredstvo pozicioniranja ali (ne)uporabna simbolika? / Jana Arbeiter,  
Milan Brglez. - Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, 2017

ISBN 978-961-235-835-8

1. Brglez, Milan  
293278208

# Kazalo

Predgovor.....	5
UVOD .....	7
SIMBOLIKA KOT DEJAVNIK V MEDNARODNIH ODNOSIH. 13	
Kaj je simbolna moč? .....	18
Simbolna moč prednostnega vrstnega reda .....	26
ZGODOVINSKI IN PRAVNI RAZVOJ DIPLOMATSKEGA	
PROTOKOLA.....	35
Diplomacija starega veka .....	38
Klasična diplomacija .....	40
Diplomacija srednjega veka .....	41
Novoveška diplomacija .....	44
Moderna diplomacija in razvoj diplomatskega prava .....	48
SIMBOLIKA DIPLOMATSKEGA PRAVA V 20. STOLETJU ..... 55	
ANALIZA IZBRANIH PRIMEROV..... 83	
Analiza izbranih držav.....	86
Analiza držav s parlamentarnim političnim sistemom.....	88
Analiza držav s (pol)predsedniškim političnim sistemom.....	91
Analiza ustavnih monarhij.....	94
Nacionalni prednostni vrstni red – značilnosti in lastnosti.....	98
Primer EU.....	101
Pristojnosti institucij EU .....	104
Prednostni vrstni red EU.....	112
Prednostni vrstni red EU – značilnosti in lastnosti.....	116
Primer OZN.....	117

PREDNOSTNI VRSTNI RED, SREDSTVO POZICIONIRANJA ALI (NE)UPORABNA SIMBOLIKA? .....	121
SKLEP .....	135
Literatura .....	141
Recenziji .....	159

## Kazalo tabel

Tabela 1: Moč kot značilnost akterja .....	19
Tabela 2: Politični sistemi analiziranih držav .....	87
Tabela 3: Prednostni vrstni red analiziranih držav, ki jih umeščamo v parlamentarni politični sistem. ....	89
Tabela 4: Prednostni vrstni red analiziranih držav, ki jih umeščamo v (pol)predsedniški politični sistem .....	92
Tabela 5: Prednostni vrstni red analiziranih ustavnih monarhij. ....	95
Tabela 6: Prednostni vrstni red Evropske skupnosti. ....	112

## Predgovor

Diplomatski protokol je velikokrat razumljen kot nebodigatreba, ki določa pravila obnašanja, oblačenja, posedanja in druge »nepomembne« malenkosti, ki bi se jim marsikdo najraje izognil. Prevečkrat namreč pozabimo, da diplomatski protokol ni nekaj, kar so si izmislili na razkošnih evropskih dvorih, da bi se postavljali pred svojimi tekmeci. Prav tako pa diplomatski protokol ni nekakšna tehnična služba, ki skrbi, da so pogrinjki pravilno urejeni in gostje na svečanih prireditvah na svojih sedežih. Diplomatski protokol je konstitutivni element diplomacije in ga kot takega premalokrat obravnavamo, analiziramo in razumemo. Gre za skrbno premišljena pravila, ki odražajo duh časa in številne zgodovinske tradicije in običaje, ki omogočajo brezhibno delovanje diplomacije. Diplomatski protokol lahko poimenujemo tudi mazivo diplomatskih odnosov, ki je nevidno, ko deluje dobro, in zelo opazno, ko se ga ne uporablja.

Že res, da lahko diplomatski protokol razumemo kot službo, ki deluje kot podpora za različne državne institucije pri njihovih diplomatskih in drugih ceremonialnih aktivnostih. A diplomatski protokol bi bilo nujno razumeti in obravnavati predvsem kot tisti konstitutivni element diplomacije, brez katerega si diplomacije in mednarodnih odnosov sploh ne moremo predstavljati. Zato je treba v analizo tako pomembnega elementa diplomacije vključiti vse spremenljivke, ki vplivajo na razvoj in uporabo diplomatskega protokola v praksi, zgodovino, pravo in teorijo. Kot najpomembnejši element diplomatskega protokola pa zagotovo prepoznavava prednostni vrstni red, ki določa ravnotežje moči v diplomaciji in ima glavno vlogo pretvornika s simbolne ravni v realnost in obratno.

Zaradi vseh zgoraj naštetih razlogov in predvsem raziskovalne radevednosti se je že leta 2014 porodila ideja o obširni in poglobljeni analizi prednostnega vrstnega reda, ki bo uporabna za širšo splošno in strokovno javnost. Osnova za to monografijo se je porodila v Janinem magistrskem delu, ki sva ga nato dopolnila, spremenila, dodelala, izpilila, razširila in oplemenitila z večjo mero kritičnosti ter s še bolj dodelanim

znanstveno-strokovnim besediščem. Seveda se zavedava, da pričujoče delo ni popolnoma dovršeno, kot tudi znanje in védenje o diplomaciji ni dokončno, ampak se vseskozi dodeluje in oblikuje.

Naj se na koncu zahvaliva tistim, ki so najbolj zaslužni, da je to delo sploh nastalo: Jožetu, Mileni in Bojanu (Jana) ter »mojim trem puncam« (Milan).

Polički Vrh in Logatec, december 2017.

# UVOD





Za zadnjih pet tisoč let, odkar človek pozna in uporablja diplomacijo, lahko rečemo, da so bile spremembe glede na obdobje, ki ga razvoj diplomacije zajema, precej majhne. Kljub vsemu pa analiza značilnosti struktur znotraj znanosti diplomacije na podlagi zgodovinskega razvoja in simbolne vloge predstavlja pomemben korak k celovitemu razumevanju pozicioniranja akterjev v mednarodnih odnosih. Diplomacijo<sup>1</sup> so v zgodovini avtorji razumeli kot osrednjo institucijo oz. kot gonilno silo mednarodnih odnosov (Wight, 1978; Cohen, 1998) in je za razliko od drugih institucij preživela številne izzive (Sharp, 1999: 56). Kljub različnim definicijam, kaj diplomacija je, sredstvo zunanje politike (Calvet de Magalhaes, 1988) ali mirno izvajanje odnosov med političnimi entitetami in njihovimi uradnimi predstavniki (Hamilton in Langhorne, 1995), lahko z gotovostjo trdimo, da diplomacija izraža človekovo stanje, ki presega izkušnje življenja v suverenih, teritorialnih državah (Sharp, 1999: 51), ki so se vzpostavile z vestfalizacijo mednarodne skupnosti. Kot institucija predstavlja skupek pravil in rutin, ki definirajo ustrezne načine delovanja akterjev v mednarodnem okolju (March in Oslen, 1989: 160). Diplomacija, kot posrednica med univerzalizmom in partikularizmom, pa predstavlja temelj mednarodne družbe<sup>2</sup> (Jönsson in Hall, 2005: 37) in predstavlja »brezčasen in eksistencialni fenomen« (Jönsson in Hall, 2005: 3), ki ga je treba analizirati.

Diplomacijo lahko konceptualiziramo na različne načine, kar znotraj znanosti diplomacije še vedno predstavlja jabolko spora. Lahko jo razumemo kot sredstvo zunanje politike za dialog in pogajanja med mednarodnimi subjekti, Nicolson pa jo na primer razume kot sredstvo za upravljanje in vodenje mednarodnih odnosov s pogajanjem in kot metodo, s katero te odnose vodijo in urejajo veleposlaniki in poslaniki, ter kot dejavnost ali večino diplomatov (Simoniti in Jager Agius, 2014: 30).

<sup>1</sup> Beseda diplomacija izvira iz grškega glagola *diploun* 'podvojiti' in grškega samostalnika *diploma* – 'uradni dokument, ki je napisan na dvojni list' (Jönsson in Hall, 2005: 67).

<sup>2</sup> Gre za »družbo držav (ali mednarodno družbo), ki obstaja kot skupina držav, ki se zavedajo določenih skupnih interesov in skupnih vrednot in so s tem zavezane k skupnim pravilom obnašanja v medsebojnih odnosih in si med seboj delijo graditev skupnih institucij« (Benko, 2000).

Watson pa po drugi strani bistvo diplomacije vidi v dialogu med neodvisnimi državami in mrežo obljub, pogodb, institucij in pravil vedenja, ki iz njega izhajajo (*ibid.*). Berridge in James (2003: 69–70) pa diplomacijo definirata kot vodenje odnosov med suverenimi državami prek posredovanja različnih uradnikov.

A diplomacija ni zgolj komunikacija med državami in organizacijami, ampak, kot opozarja Aron (2010: 91), predstavlja enega izmed osmih elementov moči države. Sharp (2009: 77) po drugi strani trdi, da diplomacija zagotavlja zastopstvo in sodelovanje v komunikaciji, in prav brez tega se življenje v mednarodni skupnosti ne more uspešno razvijati. Po drugi strani pa Berridge (2005: 1) opozarja, da je diplomacija politična dejavnost, ki predstavlja pomemben element moči v mednarodni politiki in po njegovem mnenju sestoji iz komunikacije med uradniki, ki s tem spodbujajo zunanjo politiko (*ibid.*). Podobno razumeta diplomacijo tudi Constantinou in James, ki trdita, da je »diplomacija reguliran proces komuniciranja« (Constantinou, 1996: 25) oz. da predstavlja »komunikacijski sistem mednarodne družbe« (James, 1980: 942). Če diplomacijo razumemo v smislu komunikacije in zastopstva, je smiselno njen izvor iskati že 3000 let pred našim štetjem, v starem veku (Cohen in Westbrook, 2000; Udovič, 2013).

O zgodovinskem in pravnem razvoju diplomacije in tudi o sami konceptualizaciji diplomacije je bilo napisanega že veliko, a kot ugotavljata Udovič in Brglez (2016), sta dva konstitutivna elementa diplomacije izredno zapostavljena, in sicer diplomatski protokol in ceremonial. Diplomatski protokol zajema institucionalizacijo in ritualizacijo splošno razumljenih pravil, ki urejajo zunanjo obliko mednarodnih odnosov (Jönsson in Hall, 2005: 45), predvsem pa predstavlja skupno razumevanje ustreznega ravnanja, kjer s pomočjo recipročnosti, prednostnega vrstnega reda in diplomatskih privilegijev in imunitet prihaja do udejanjanja diplomatskih norm in pravil (Jönsson in Hall, 2005: 50). Za razumevanje diplomacije kot interdisciplinarne znanosti (Brglez, 2014) je torej nujno razumeti in analizirati tudi njene konstitutivne elemente, predvsem diplomatski protokol in prednostni vrstni red, ki s simboliko oblikujeta odnose med različnimi akterji v mednarodni skupnosti (Faizullaev, 2013: 91).

Diplomatski protokol se uporablja tako v bilateralnih (dvostranskih) in multilateralnih (večstranskih) odnosih med subjekti mednarodnih odnosov (Berridge in James, 2003: 176; Berridge, 2005: 137). Analiza značilnosti diplomatskega protokola je vsekakor odvisna od vloge akterjev, ki jo imajo v bilateralnih oz. multilateralnih odnosih. Prvi izhajajo iz državocentrične, vestfalske mednarodne skupnosti, v kateri so suverene in neodvisne države edini subjekt v strukturnem stanju anarhije (Benko, 2000; Berridge in James, 2003: 277), ravnotežje moči med vladarji pa predstavlja edini vir miru in stabilnosti (Rasmussen, 2014: 797). Bilateralna diplomacija tako zajema izvajanje diplomatskih odnosov med dvema državama z uradno akreditiranima misijama po načelu reciprocitete, s čimer je državi omogočena enakovredna zastopnost v drugi državi (Berridge in James, 2003: 21).<sup>3</sup>

Multilateralni odnosi na drugi strani predstavljajo premik od državocentričnosti k policentričnosti, pri čemer se je število subjektov razširilo tudi na druge mednarodne akterje, kot so mednarodne organizacije in drugi transnacionalni akterji (Jazbec, 2001; Berridge in James, 2003; Berridge, 2005; Šabič, 2011). Njihovo izvajanje poteka v mednarodnih organizacijah in prek različnih konferenc s tremi ali več subjekti, ki jo vedno dopolnjujejo bilateralni diplomatski odnosi in so značilni za postvestfalsko mednarodno skupnost (Berridge et al., 2002: 160; Mahbubani, 2013: 248).<sup>4</sup> Pomembnost diplomatskega protokola se kaže tako v bilateralnih kot multilateralnih odnosih, predvsem v izražanjem porazdelitve simbolne moči med različnimi akterji, ki so v te odnose vpeti (Arbeiter in Udovič, 2017: 81).

Monografija je sestavljena iz sedmih poglavij. V prvem se lotevamo zahtevne naloge, in sicer teoretske konceptualizacije simbolne moči v mednarodnih odnosih in diplomacije. Takšen pristop k proučevanju diplomacije predstavlja redkost v diplomatski znanosti in zato

<sup>3</sup> V tem smislu je bilateralna diplomacija identična tradicionalni diplomaciji (Berridge et al., 2002: 19).

<sup>4</sup> Do nastanka multilateralne diplomacije je prišlo z Berlinskim kongresom ter prvo in drugo haško konferenco v 19. stoletju, »p/rvi tak premik« od bilateralne k multilateralni diplomaciji pa »se je zgodil z vzpostavitvijo Svete aliance in Koncerta« velikih sil (Udovič, 2013: 182).

predstavlja dodano vrednost, predvsem pa postavlja nove okvire za razmislek o diplomaciji, ki ji vedno znova očitamo, da je ujeta v preteklosti. Sledita poglavji, ki obravnavata zgodovinski razvoj diplomacije ter diplomatskega prava, s poudarkom na diplomatskem protokolu oz. prednostnem vrstnem redu, saj lahko zgolj tako osmislimo značilnosti sodobne diplomacije in razumemo diplomatske aktivnosti. Prav tako pa poskušamo osmisлити simboliko, ki se iz prakse preslikava v diplomatsko pravo in omogoča jasno razumevanje diplomatskih odnosov. Peto poglavje predstavlja največji prispevek k diplomatski znanosti, saj na enem mestu združuje primerjalno analizo prednostnih vrstnih redov štiriindvajsetih akterjev mednarodne skupnosti, s katerimi utemeljujemo teoretske predpostavke iz prvega poglavja. Monografijo zaključujemo s poglavjem, ki reflektivno odgovarja na naslovno vprašanje.

# SIMBOLIKA KOT DEJAVNIK V MEDNARODNIH ODNOSIH



Razprava o konceptu moči traja od samega začetka pojmovanja mednarodnih odnosov kot znanosti in je ključna za proučevanje mednarodne politike. Carr, Morgenthau, Waltz in drugi so bili na primer primarno zaskrbljeni z delovanjem in distribucijo moči v mednarodnem sistemu, ki je temeljil na klasični državocentrični avtoriteti (van Ham, 2010: 2). Ker pa je prišlo v mednarodnih odnosih do množstva akterjev, je treba tudi moč analizirati v novih okvirjih, ki bodo primerni tudi za manj državocentrične sisteme moči (*ibid.*), kot se na primer vzpostavljajo v okviru Evropske unije (EU), Organizacije združenih narodov (OZN), Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) itd. Koncept moči je za proučevanje mednarodnih odnosov ključnega pomena, saj predstavlja del metateoretskega konteksta, kjer sta združeni konceptualna in teoretična analiza moči (Guzzini, 2005: 500–508) in nam omogoča razumevanje obnašanja različnih akterjev v mednarodnih odnosih. S primernim konceptualnim okvirjem tako lahko razumemo različne oblike moči (Barnett in Duval, 2005: 39), ki so jih različni avtorji z razvojem mednarodnih odnosov sčasoma teoretsko utemeljili in definirali.

Moč je tista gonilna sila, ki prevladuje v vseh človeških interakcijah, razumevanje, kakšno moč določen akter poseduje, kako z njo vpliva na druge akterje in kako jo uporablja, pa predstavlja osnovo za razumevanje temeljnih človeških odnosov, ki se preslikavajo na odnose med državami, mednarodnimi organizacijami in drugimi akterji. Poznamo različne oblike moči, ki se v teorijah mednarodnih odnosov definirajo različno, v tem delu pa bomo predstavili glavne poudarke realizma, neoliberalizma in konstruktivizma. V klasičnem realizmu je moč glavni koncept za analizo mednarodnih odnosov in Morgenthau v svojih delih razlikuje med *politično močjo*, ki zanj predstavlja »medsebojne odnose nadzora med nosilci javnih funkcij ter odnose med njimi in ljudmi nasploh« (1995: 104) in *nacionalno močjo*, ki jo je treba razumeti kot moč predstavnikov države, posameznikov, ki skupaj tvorijo in predstavljajo nacijo<sup>5</sup> (1995: 197–199). Nasprotno pa neoliberalizem definira moč

<sup>5</sup> Morgenthau (1995: 197) opozarja, da se lahko empirično opazuje zgolj posameznike, ki določeni naciji pripadajo, kar pomeni, da je nacija »izvleček številnih posameznikov« s skupnimi značilnostmi, ki jih povezujejo v isto nacijo.

kot koncept soodvisnosti, ki temelji na institucijah, nobeno vedenje določenega akterja pa ni popolnoma neodvisno od drugih. Skozi oči neoliberalistov, v nasprotju z osrednjim prepričanjem realistične teorije, obstoj vsemogočne in močne države, ki bi imela popoln nadzor, ni možen (Keohane in Nye, 2001: 10–14). Konstruktivizem<sup>6</sup> pa poudarja, da so interesi akterjev ideje, ki definirajo materialno moč in hkrati interpretirajo materialni svet skozi ontološko in epistemološko intersubjektivnost (Wendt, 1999; Adler, 2002; Brglez, 2008; Pouliot 2010). Realisti na primer interese in moč razumejo sinonimno, medtem ko konstruktivisti trdijo, da interesi niso objektivne in materialne komponente moči, moč sama po sebi pa nima smisla, če ne upoštevamo idej, odnosov, zaznav in preferenc (Wendt, 1999: 96–120). Konstruktivisti torej v ospredje postavljajo razumevanje struktur in delovanja, ki o(ne)mogočajo doseganje moči.

Koncept moči pa lahko razumemo tudi na dveh popolnoma skrajnih točkah premice, in sicer kot nekaj, kar akterji posedujejo (materialno), in nekaj, kar akterji izkazujejo v odnosu do drugih akterjev (sposobnost). Moč v mednarodnih odnosih torej na eni strani predstavlja statični analitični element tega, kar ima akter materialno in idejno, ter na drugi strani relacijski analitični element dejanja akterja v odnosu do drugega akterja, na katerega želi vplivati (Bojinović Fenko in Požgan, 2017: 161). Analiza moči je tako možna na podlagi virov moči, kot so geografija, naravni viri, vojaška moč in družbeno-ekonomsko okolje, lahko pa jo osnujemo na podlagi analize zmožnosti določenega akterja, da svoje vire izkoristi za vplivanje na druge akterje, da bi dosegel lastne cilje (Bourdieu, 1992; Morgenthau, 1995; Hill, 2003; Barnett in Duval, 2005; Guzzini, 2005; Nye, 2011; Bojinović Fenko, 2014; Bojinović Fenko in Požgan, 2017). Če interpretacija interakcij v mednarodni skupnosti temelji na analizi virov moči, bo naš poudarek predvsem na ugotavljanju vrste virov, ki jih določen akter poseduje. Iz tega pa sledi sklep, da več kot ima posamezni akter virov (geografija, naravne danosti, vojaška sredstva itd.), večjo moč poseduje. Na ta način lahko določimo stopnjo moči določenega akterja,

<sup>6</sup> Konstruktivizem ni enotna teorija mednarodnih odnosov, temveč zaobjema številne variacije (Fearon in Wendt, 2002).



pri čemer pa izpustimo pomemben aspekt koncepta moči, in sicer, kako je določen akter sposoben uporabiti vire za doseg svojih ciljev. Treba je torej analizirati tudi zmožnost določenih akterjev, da (ne)materialne vire izkoristijo za vplivanje na dejanja in obnašanje drugih akterjev.

Na podlagi konceptualizacije moči kot statično ali relacijsko analitičnega elementa v mednarodnih odnosih sta se razvila dva pristopa osmišljanja moči. Prvi pristop, ki se ga poslužujejo predvsem predstavniki klasičnega realizma, moč razume kot *trdo moč*, katere viri temeljijo na fizični prisili, izsiljevanju, ustrahovanju, vojaški sili in sankcijah (Hill, 2003: 135). Morgenthau (1995: 105–107) na primer vire trde moči najde v osmih elementih, ki jih države imajo oz. nimajo. Gre za osem elementov moči države, med katere sodijo geografija, naravni viri, industrijska zmogljivost, stanje vojaške pripravljenosti, prebivalstvo, nacionalni karakter, nacionalna zavest in diplomacija. Morgenthauovo interpretacijo lahko razumemo tudi kot možnost, da države v mednarodni skupnosti uporabljajo teh osem elementov za uveljavljanje svoje lastne moči v odnosu do drugih držav v mednarodni skupnosti. A kot poudarja Nye (1990: 156–158), je zaradi množstva akterjev v mednarodni skupnosti prišlo do premika od vojaške varnosti, ki zagotavlja preživetje države in temelji predvsem na materialnih virih moči, ki jih omenja Morgenthau, do zagotavljanja ekonomske varnosti akterjev, kjer se ti zanašajo predvsem na komunikacijo, organizacije, institucionalizacijo odnosov in druge, nematerialne instrumente.

Nye (2002: 8) poudarja, da se akterji v mednarodni skupnosti vse pogosteje poslužujejo *mehke moči*, ki predstavlja zmožnost vplivati na druge akterje s posrednimi sredstvi, kot so institucije, vrednote, politika in kultura (Nye, 2004: 247), in posredno deluje dolgoročno na druge akterje (Hill, 2003: 135). Akter B želi slediti akterju A, ki mehko moč poseduje in jo izvaja nad akterjem B, saj ceni vrednote akterja A in si želi doseči njegovo stopnjo blaginje (Nye, 2002; Nye, 2004). Mehko moč je mogoče definirati z nematerialnimi zmožnostmi, ki jih akter poseduje, in sicer kulturo, političnimi vrednotami in zunanjo politiko, ki zaobjema nematerialne zmožnosti in relacijski analitični element delovanja enega akterja in vpliv na druge akterje (Nye, 2004: 289; Bojinović Fenko in Požgan, 2017: 162). Hkrati pa Nye (2004) poudarja, da so

lahko sredstva mehke moči tudi trda (materialna) sredstva, dokler so prepoznana kot legitimna, uporaba mehke moči pa je možna takrat, ko je ta moč v očeh drugih akterjev prepoznana kot legitimna.

In prav diplomacijo, ki predstavlja interdisciplinarno znanost (Brglez, 2014), lahko razumemo kot eno izmed sredstev mehke moči, ki jo različni akterji uporabljajo v mednarodnih odnosih, za doseganje lastnih ciljev. Tako analiza klasične konceptualizacije moči nikakor ne ponudi odgovorov za razumevanje diplomatskih odnosov, diplomatskega protokola, diplomatske prakse itd. Diplomacijo je treba analizirati skozi prizmo simbolike in simbolne moči, ki predstavlja eno od glavnih oblik mehke moči in temelj diplomacije na splošno. Simbolika bogati državo in njeno delovanje s pomenom; simboli in simbolna dejanja pa podpirajo dojetje države kot enotnega akterja z značilno identiteto, nameni, vrednotami in interesi (Faizullaev, 2013: 93). Na podlagi tega lahko predpostavljamo, da simboli in simbolna dejanja enako učinkujejo tudi na druge akterje v mednarodni skupnosti, zaradi česar je razumevanje simbolne vloge diplomacije in s tem povezanega pozicioniranja subjektov v mednarodnih odnosih nujno, saj se o dejavnih posameznih akterjev v mednarodni skupnosti namreč vedno pre-soja tudi na simbolni ravni (Sharp, 2009).<sup>7</sup>

## Kaj je simbolna moč?

Moč lahko razumemo kot zunanjo značilnost akterja (Morgenthau, 1948; 1995; Barnett in Duval, 2005: 42), kot notranjo značilnost akterja, ki temelji na pravilih mednarodnega prava (Koskenniemi, 2006; Barnett in Duval, 2005: 42) ali kot nekaj, kar izhaja iz odnosov med akterji (Wendt, 1999; Bourdieu, 1992; Barnette in Duval, 2005: 45).

---

<sup>7</sup> Tudi diplomati spoštujejo svoj simbolni status, saj zanje predstavlja vir moči in vpliva, ki ju uporabljajo v odnosih z drugimi predstavniki mednarodnih subjektov (Sharp, 2009: 61).

A glede na kompleksnost mednarodne družbe<sup>8</sup> je zgolj uporaba ene izmed razlag nezadostna za razumevanje kompleksnosti diplomatskih odnosov, tradicij, navad in pravil. Moč je treba razumeti kot skupek zunanjih in notranjih značilnosti akterja, s pomembnim poudarkom na razumevanju moči, kot lastnosti strukture odnosov med akterji.

Tabela 1: Moč kot značilnost akterja

	Moč kot lastnost akterja	Moč kot lastnost strukture
Moč kot notranja značilnost	Koskenniemi	Bourdieu/Wendt
Moč kot zunanja značilnost	Morghenthau	Morgenthau/Bourdieu

Vir: lastna analiza na podlagi Morgenthaua (1948; 1995), Bourdieuja (1992), Wendta (1999) in Koskenniemija (2006).

Morgenthau je eden izmed mislecev realizma, ki so poskušali razviti celovito teorijo politike moči, in sicer na filozofskih temeljih realističnih načel o človeški naravi, smislu politike, ravnotežju moči ter vlogi etike v zunanji politiki (Griffiths, Roach in Solomon, 2009: 50). Samo razumevanje Morgenthauove politične teorije je v veliki meri odvisno od razumevanja ključnih konceptov, ki jih avtor podaja, in prav razumevanje in interpretacija pojma moči in človeške narave sta tista, ki predstavljata paradigmatško osnovo, na kateri je moderni politični realizem ustvaril svoje glavne teoretične trditve (Petersen, 1999: 84). Politična misel, ki jo je razvil Morgenthau, sestoji iz dveh ključnih trditev (Petersen, 1999: 83) in sicer, da je »/m/ednarodna politika /.../, tako kot vse politike, borba za moč. Ne glede na končne cilje

<sup>8</sup> Mednarodna družba predstavlja skupino držav, ki se ob zavedanju skupnih interesov in skupnih vrednot zavežejo k skupnim pravilom obnašanja v medsebojnih odnosih, s tem pa skupaj gradijo tudi skupne institucije (Benko, 2000).

mednarodne politike je moč vedno njen neposredni cilj« (Morgenthau, 1995: 102).

Dejstvo, da je politika borba za moč, izvira iz političnega človeka, ki ima prirojeno sebičnost in močno slo po dominanci nad drugim (Griffiths, Roach in Solomon, 2009: 51). A moči, kot neposrednega cilja mednarodne politike, ne smemo razumeti zgolj in samo v smislu uporabe fizičnega nasilja. Kot trdi Morgenthau (1995: 104), je treba politično moč razlikovati od uporabe fizičnega nasilja, saj dejanska uporaba nasilja pomeni odpoved politične moči v korist vojaški moči. Politična moč predstavlja »medsebojne odnose nadzora med nosilci javnih funkcij ter odnose med njimi in ljudmi nasploh« (Morgenthau, 1995: 104). Gre za psihološki odnos med tistimi, ki moč izvajajo in tistimi, nad katerimi se ta moč izvaja (*ibid.*).

Nekatere interpretacije Morgenthauovega koncepta interesa, definiranega kot moč,<sup>9</sup> pa poskušajo realizem zreducirati na nekakšno osnovno obliko materializma, kjer sta interes in moč primarno definirana materialno, in sicer v vojaškem smislu (Williams, 2004: 639). Skozi prizmo takšne interpretacije tako mednarodna politika postane zgolj boj za materialno moč (*ibid.*). A Morgenthau moč razume predvsem kot človekov nadzor nad umom in dejanji drugih ljudi (1995: 102–104). Ne gre torej za moč v strogo materialnem smislu, temveč za neko obliko družbeno moč, ki vpliva na delovanje akterjev v mednarodnih odnosih (Barnette in Duval, 2005: 45). Želja po moči je osrednji element politike, iz česar izhaja, da je mednarodna politika v svojem bistvu politika moči (Morgenthau, 1995: 109–111) in je s tem borba za moč med akterji, »univerzalna v času in prostoru in je kot izkustveno dejstvo ni mogoče zanikati« (Morgenthau, 1995: 111).

Glavna kritika klasičnega političnega realizma, ki poudarja pretiran materialni vidik moči in zanemarja nematerialni (simbolni) vidik, torej nima osnove, saj je koncept moči predstavljen kot psihološki odnos,

<sup>9</sup> »Realizem razume svoj ključni koncept interesa, definiranega kot moč, za objektivno in splošno veljavno kategorijo, vendar mu ne pripisuje dokončnega, enkrat za vselej danega pomena. Ideja interesa je za politiko vsekakor bistvenega pomena in ni odvisna od okoliščin časa in kraja« (Morgenthau, 1995: 83).